

doc. RNDr. Petr Anděl, CSc.

*Krajiny v České republice
i ve světě*

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

ÚVOD

Krajina a krajinná ekologie

Jaké asociace v nás krajina vyvolává?

Jaké asociace v nás krajina vyvolává?

Jaké asociace v nás krajina vyvolává?

Jaké asociace v nás krajina vyvolává?

Jaké asociace v nás krajina vyvolává?

Náš pohled – krajinná ekologie.

1. ÚVOD

1.2. Základní ekologické principy

OSNOVA PRO POPIS BIOLOGICKÝCH SYSTÉMŮ

- A. Definice
- B. Struktura
- C. Tok energie
- D. Koloběh hmoty
- E. Řízení
- F. Vývoj

Základní ekologické principy

A. Definice

KRAJINA

- ❑ Vymezená část zemského povrchu, na jejíž struktuře, funkci a vývoji se podílí současně přírodní faktory a lidská činnost

1. ÚVOD

1.2. Základní ekologické principy

B. Struktura

***„První ekologický princip“
Zákon komplexnosti***

„všechno souvisí se vším“

***„První ekologický princip“
Zákon komplexnosti***

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

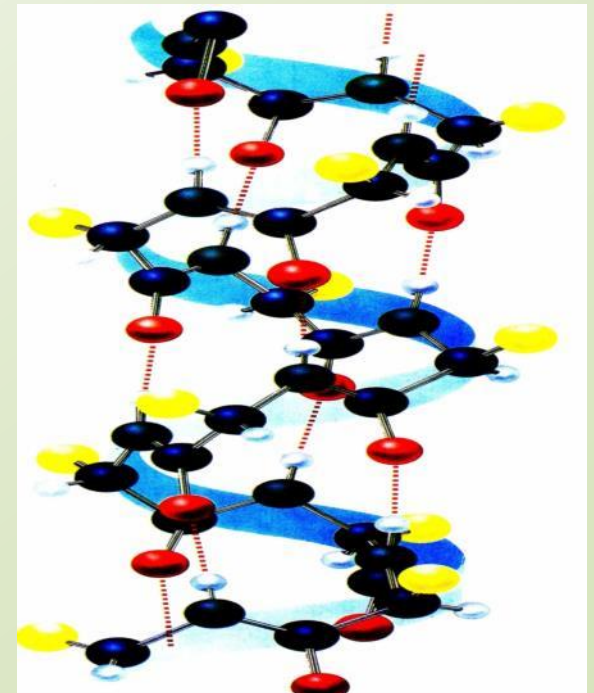

1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

Zdroj:

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ SYSTÉMŮ

4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

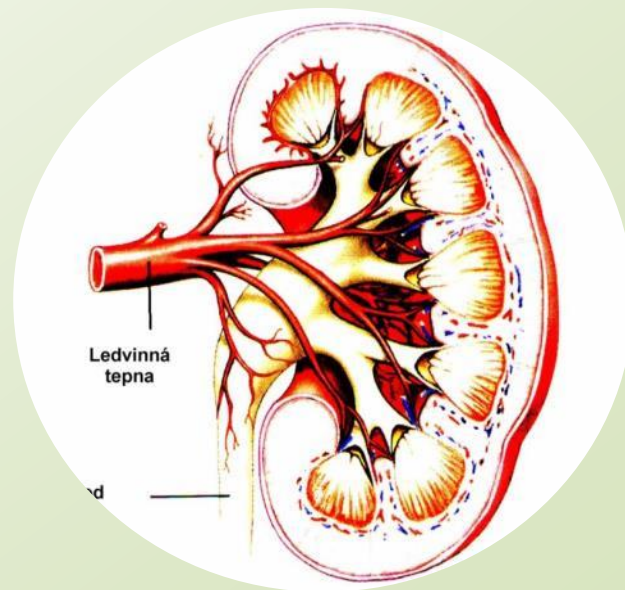
HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

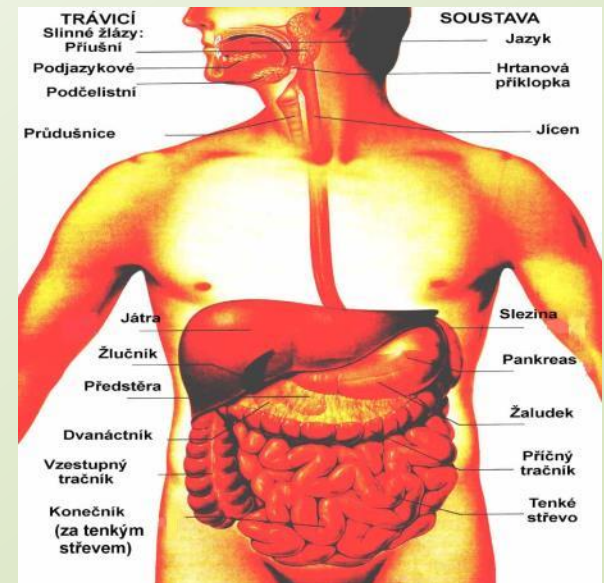
HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

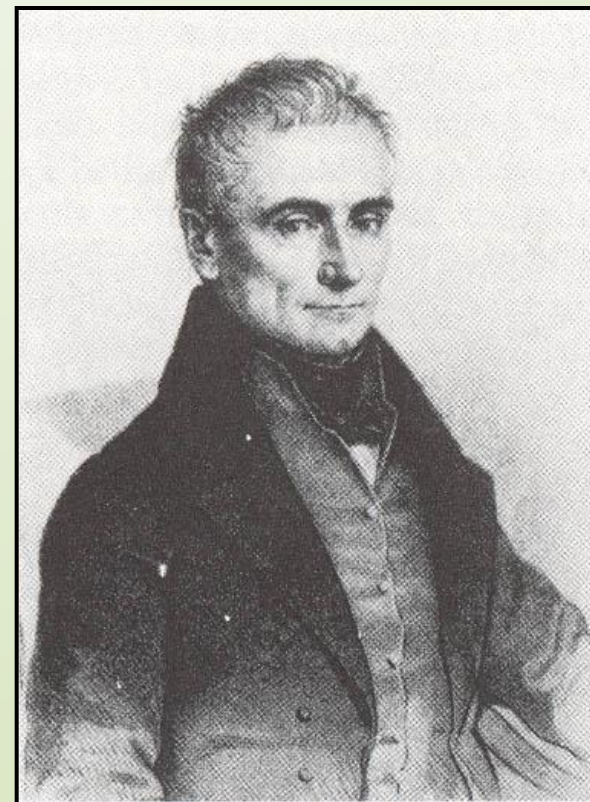
HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

7	Orgánové soust.	
6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

8	Organismy	jedinec
7	Orgánové soust.	
6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

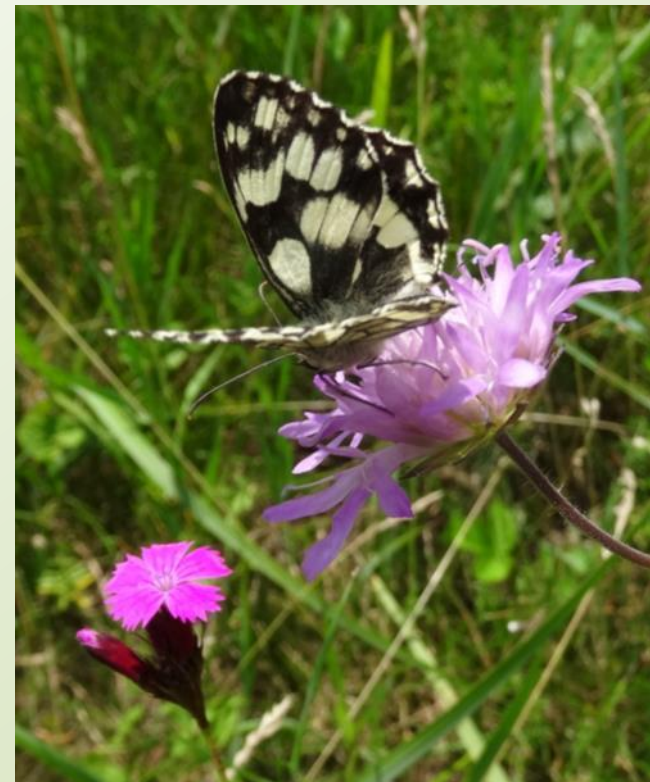

9	Populace	druh
8	Organismy	jedinec
7	Orgánové soust.	
6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

10	Společenstvo	
9	Populace	druh
8	Organismy	jedinec
7	Orgánové soust.	
6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

11	Ekosystém	biota + neživé prostředí
10	Společenstvo	
9	Populace	druh
8	Organismy	jedinec
7	Orgánové soust.	
6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

12	Krajina	příroda + člověk
11	Ekosystém	biota + neživé prostředí
10	Společenstvo	
9	Populace	druh
8	Organismy	jedinec
7	Orgánové soust.	
6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

13	Biomy	podle makroklimatu
12	Krajina	příroda + člověk
11	Ekosystém	biota + neživé prostředí
10	Společenstvo	
9	Populace	druh
8	Organismy	jedinec
7	Orgánové soust.	
6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

14	Biocykly	mořský a suchozemský
13	Biomy	podle makroklimatu
12	Krajina	příroda + člověk
11	Ekosystém	biota + neživé prostředí
10	Společenstvo	
9	Populace	druh
8	Organismy	jedinec
7	Orgánové soust.	
6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ ŽIVÝCH SYSTÉMŮ

15	Biosféra	veškerý život na Zemi
14	Biocykly	mořský a suchozemský
13	Biomy	podle makroklimatu
12	Krajina	příroda + člověk
11	Ekosystém	biota + neživé prostředí
10	Společenstvo	
9	Populace	druh
8	Organismy	jedinec
7	Orgánové soust.	
6	Orgány	
5	Pletiva	
4	Buňky	základní forma života
3	Organely	
2	Molekuly	
1	Atomy	prvky

EXISTENČNÍ VAZBA JEDNOTLIVÝCH STUPŇŮ

Žádný biosystém nemůže existovat bez odpovídajícího fungování:

- jak svých součástí (= nižších stupňů)**
- tak nadřazených celků (= vyšších stupňů)**

***„Druhý ekologický princip“
Zákon míry***

„všechno má své meze“

***„Druhý ekologický princip“
Zákon míry***

ZÁKON TOLERANCE

*prosperita
systému*

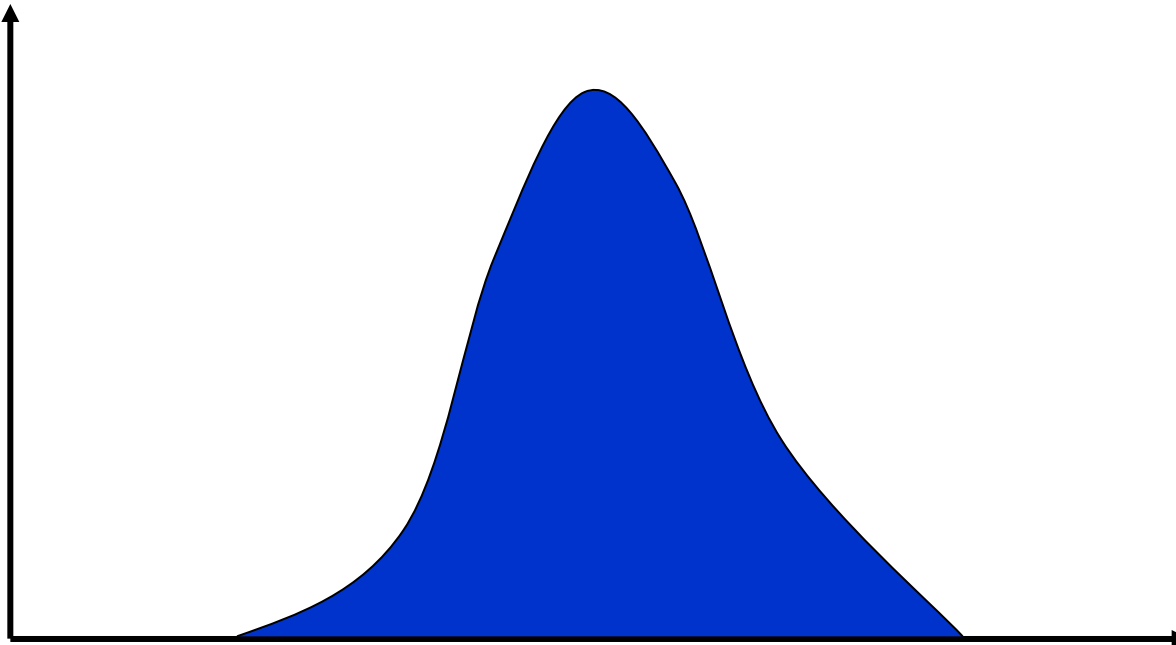

The diagram shows a coordinate system with a vertical y-axis and a horizontal x-axis. The y-axis is labeled 'prosperita systému' and the x-axis is labeled 'ekologický faktor'. The axes are represented by black lines with arrowheads at their ends. The y-axis is on the left, and the x-axis is at the bottom. The origin is at the bottom-left corner.

*ekologický
faktor*

ZÁKON TOLERANCE

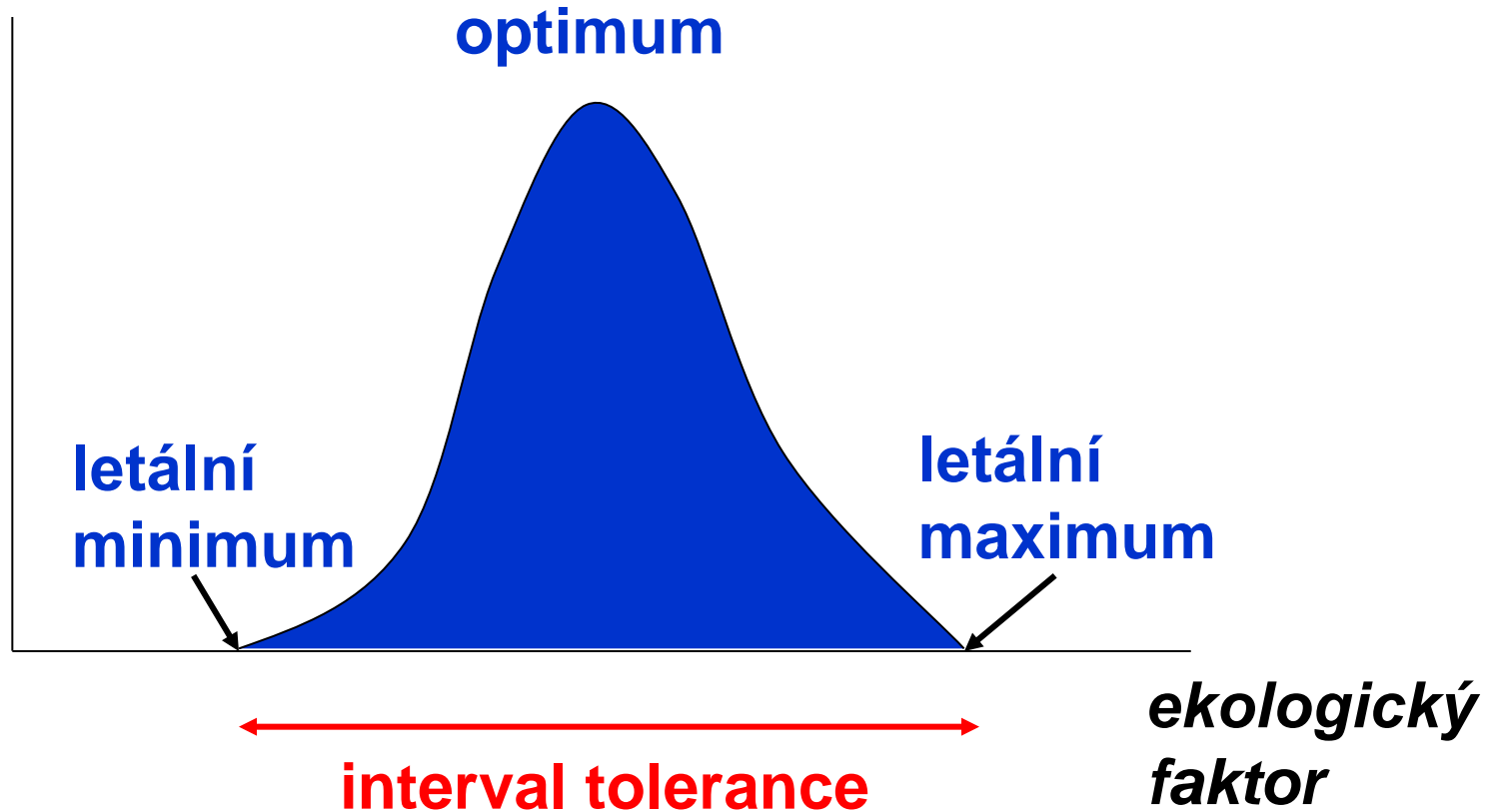
*prosperita
systému*

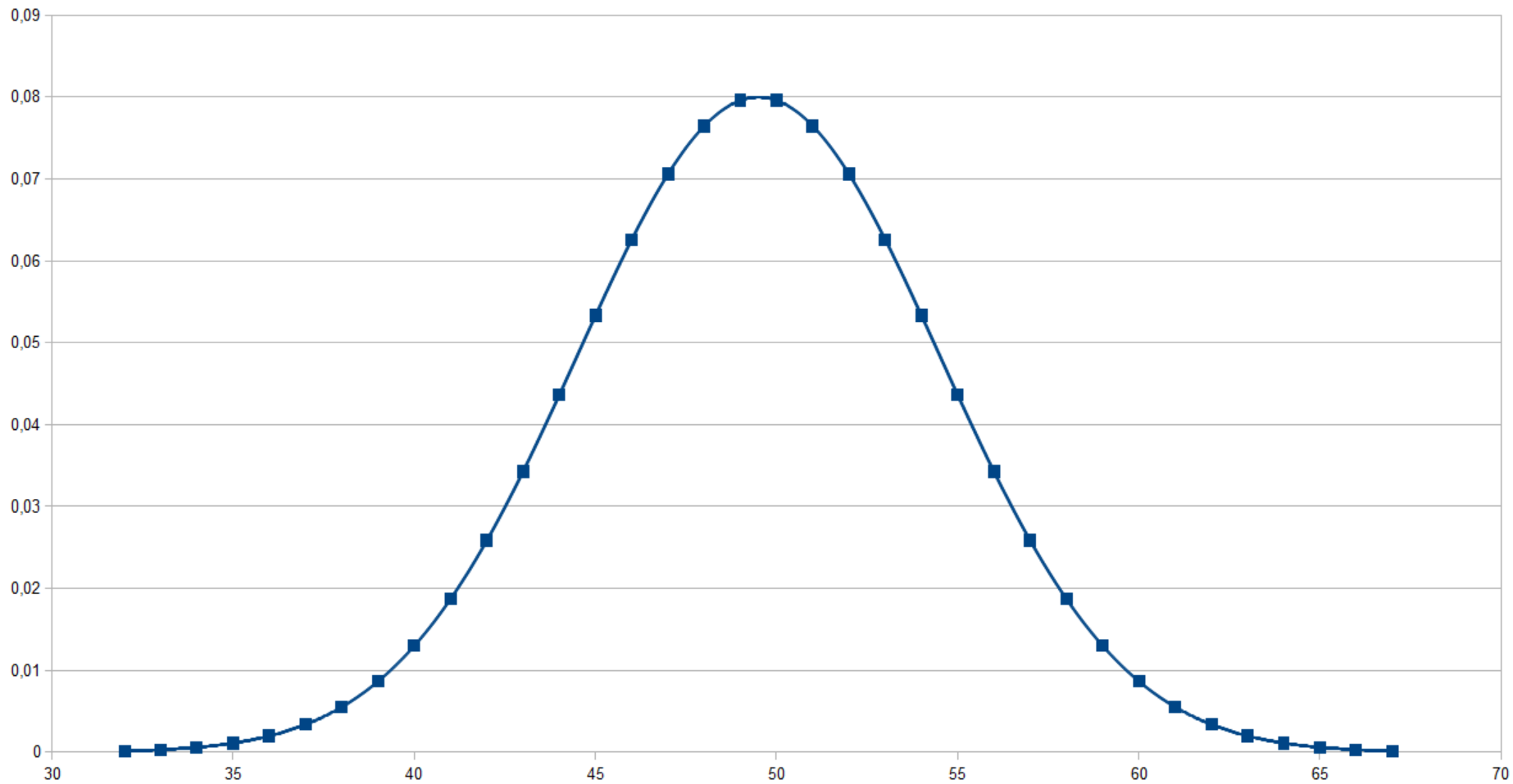
*ekologický
faktor*

ZÁKON TOLERANCE

*prosperita
systému*

Gaussova křivka

Carl Friedrich Gauss (1777 – 1855)

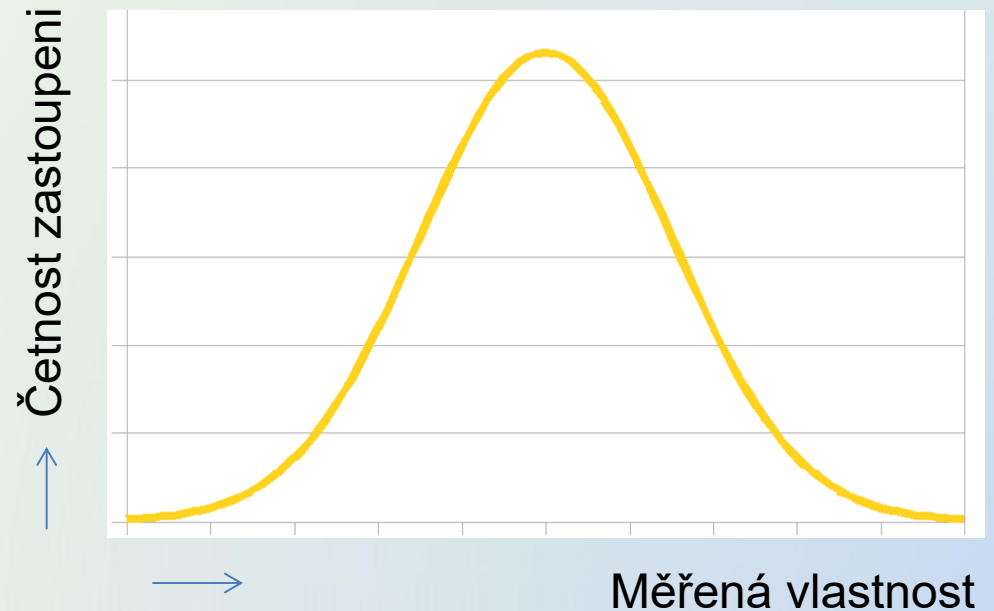
- ❑ Vynikající německý matematik
- ❑ Zásadním způsobem ovlivnil vědu 19. století
- ❑ Zásadní objevy v řadě oborů matematiky a fyziky

Gaussova křivka

Osa x: měřená vlastnost (např. výška postavy)

Osa y: zastoupení určité hodnoty v souboru (např.%)

Gaussova křivka

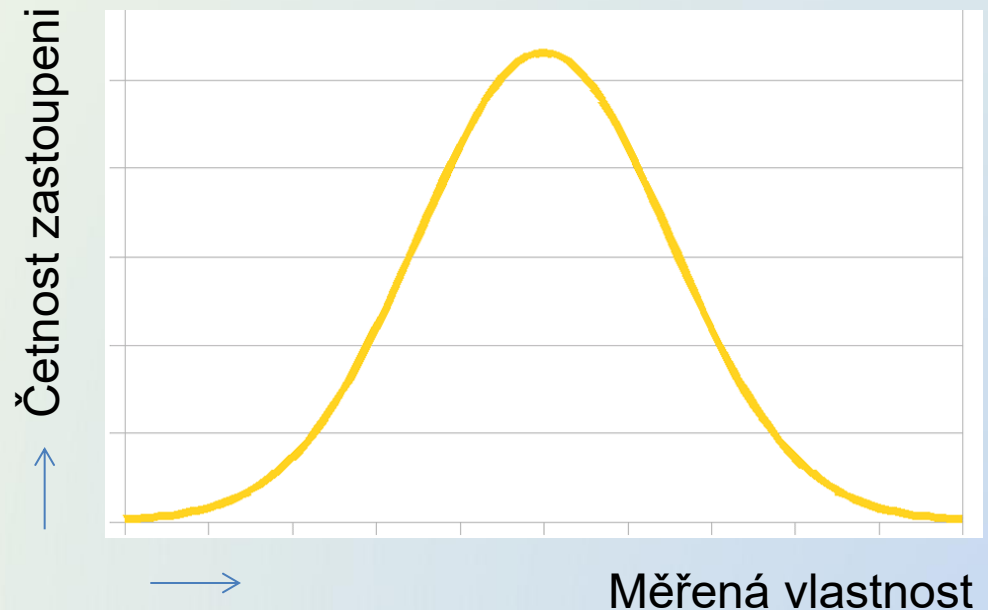
Osa x: měřená vlastnost (např. výška postavy)

Osa y: zastoupení určité hodnoty v souboru (např.%)

Křivka je určena 2 parametry:

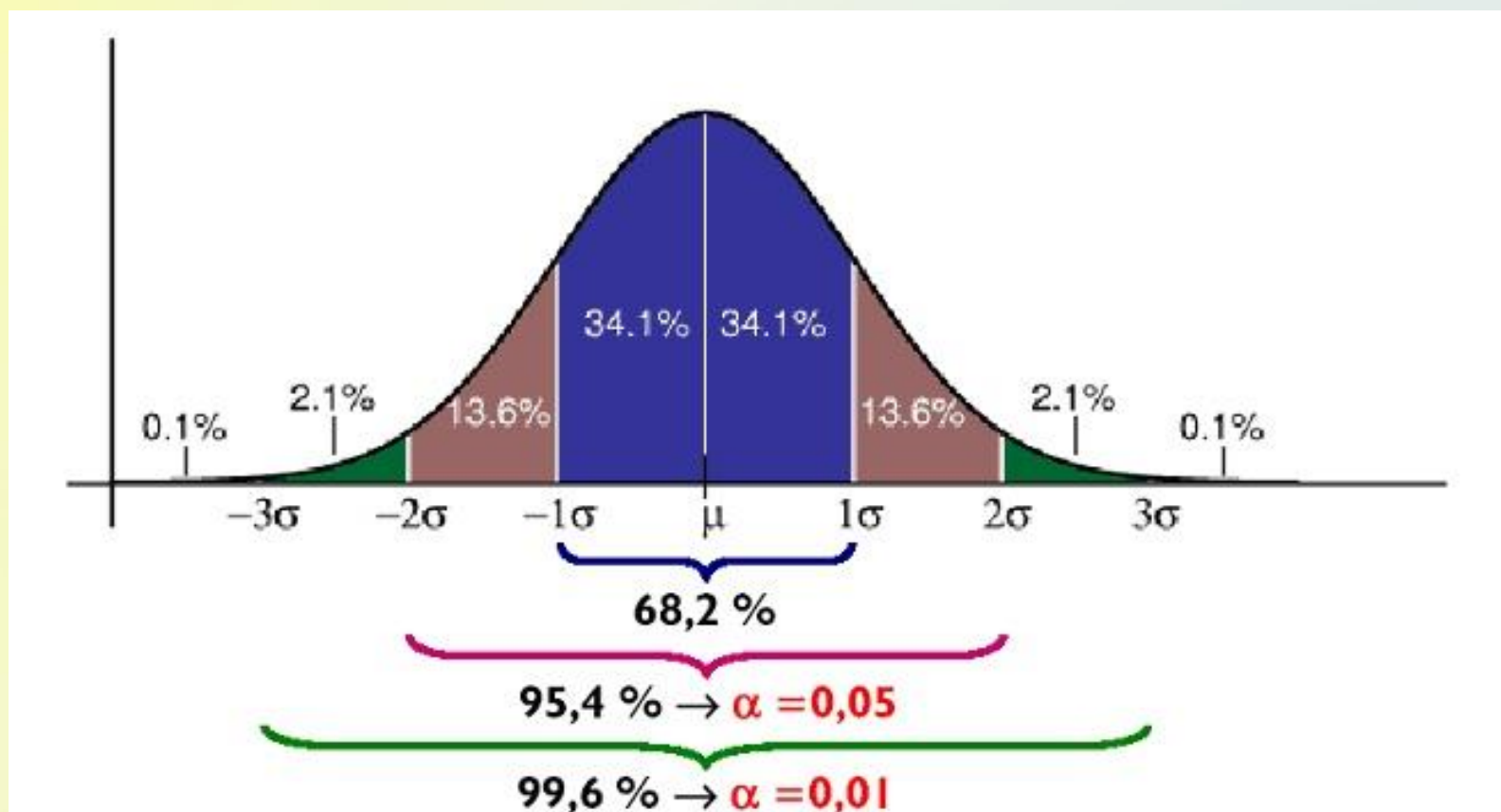
- střední hodnota – aritmetický průměr (μ)
- míra rozptylu – směrodatná odchylka (σ)

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}}$$

Gaussova křivka

- Popisuje hustotu pravděpodobnosti normálního rozdělení
- Pravidlo 1 sigma, 2 sigma, 3 sigma

Základní ekologické principy

C. Tok energie

***„Třetí ekologický princip“
Zákon spotřeby energie***

„Za všechno se platí – energií“

***„Třetí ekologický princip“
Zákon spotřeby energie***

1. termodynamický zákon

Princip zachování a přeměny energie:

- energie nevzniká ani nezaniká,
pouze se přeměňuje z jedné formy do druhé

2. termodynamický zákon

Princip samovolného růstu entropie:

- bez dodávání energie samovolně roste entropie soustavy (= klesá její organizovanost)

2. termodynamický zákon

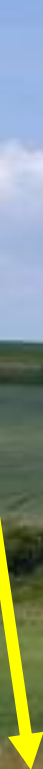
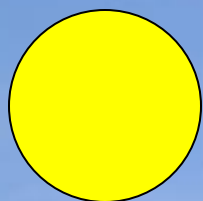
Princip samovolného růstu entropie:

- bez dodávání energie samovolně roste entropie soustavy (= klesá její organizovanost)

⇒ živé organismy bez neustálé dodávky energie nejsou schopny udržet svoji organizovanost
= nejsou schopny existence

VSTUP ENERGIE

Sluneční záření – základní zdroj energie
forma: elektromagnetické záření

PRODUCENTI - FOTOSYNTÉZA

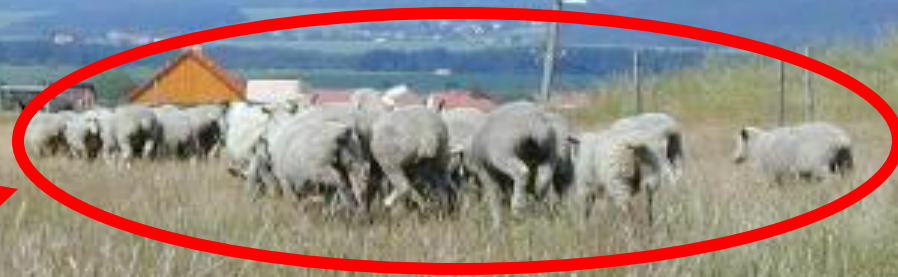
**Sluneční záření – základní zdroj energie
forma: elektromagnetické záření**

**Producenti - rostliny
FOTOSYNTÉZA = přeměna energie elektromagnet. záření
na energii chemické vazby**

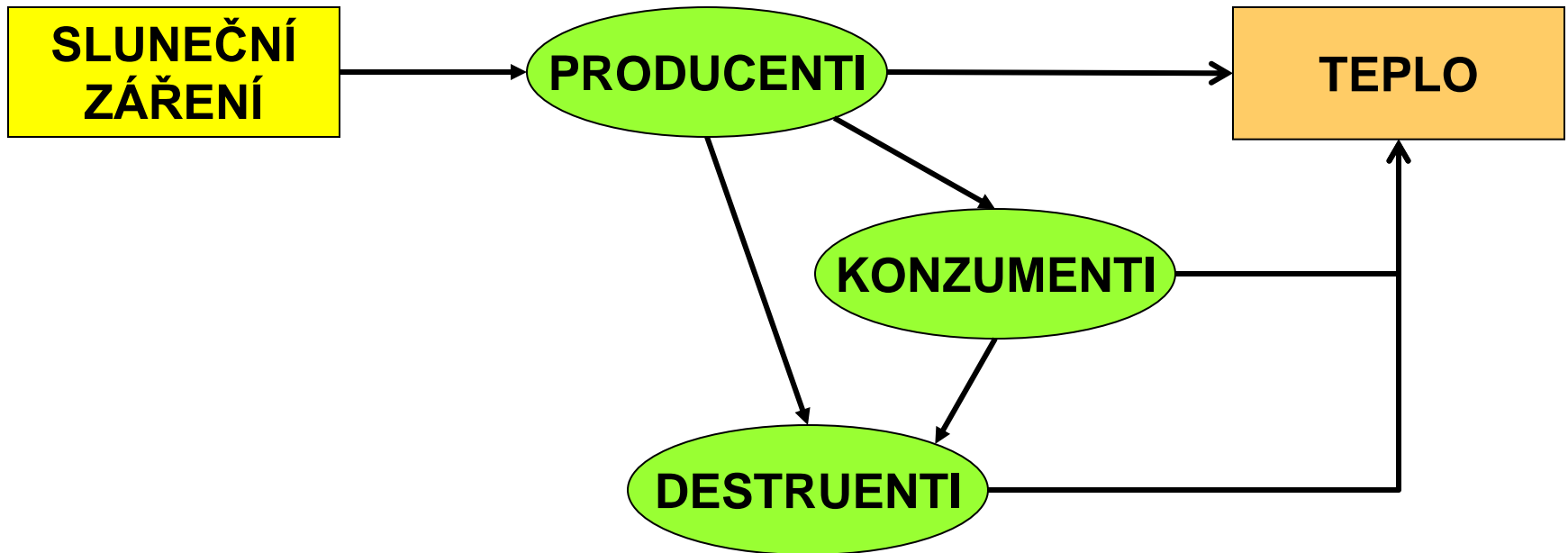
KONZUMENTI

vstup do potravních řetězců

Rostliny – základní zdroj energie pro ostatní organismy
forma energie = energie chemické vazby
obsažená v organické rostlinné hmotě

TOK ENERGIE A KOLOBĚH HMOTY

JEDNOSMĚRNÝ TOK ENERGIE

SLÍŽÁK BAŽINNÝ (*PIRATUS PIRATICUS*)

Energie - příklad získávání energie:

- ❑ Žije často v chladných oblastech na rašeliništích
- ❑ Zde si staví svislé pavučinové rourky, kde se ukrývá

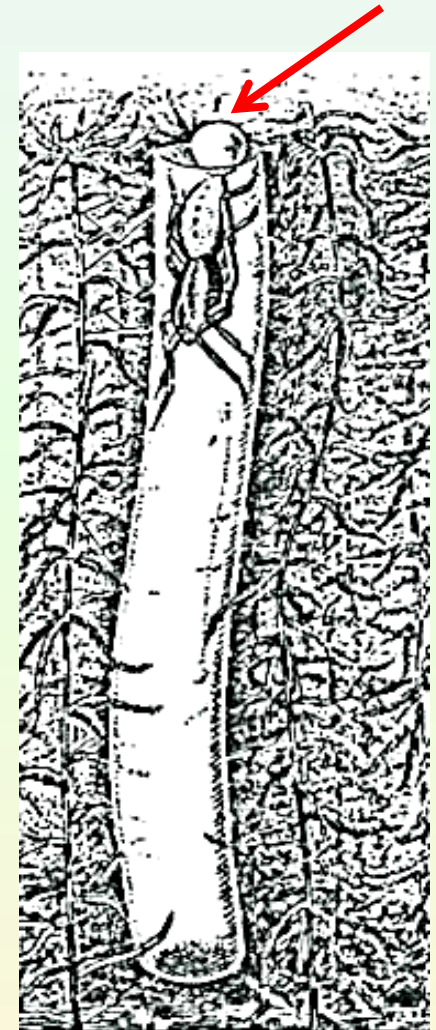
SLÍĎÁK BAŽINNÝ (*PIRATUS PIRATICUS*)

Energie - příklad získávání energie:

- ❑ Žije často v chladných oblastech na rašeliništích
- ❑ Zde si staví svislé pavučinové rourky, kde se ukrývá
- ❑ Kokon s vajíčky nahřívá na slunci

Petr Anděl – Krajiny ČR

AOPK, Pivničková 1997

SLÍDÁK TATARSKÝ (*LYCOSA SINGORIENSIS*)

Energie - příklad získávání energie:

- ❑ Strategii vyhřívání kokonu s vajíčky na slunci využívá i stepní druh slíďák tatarský

VOSA OBEČNÁ (*VESPUŁA VULGARIS*)

Energie – příklad ochrany před přehřátím:

*„Paní vosa štíhlá v pase, podle módy obléká se.
Puntíky? Pche..! Kdesi cosi, žlutočerný kostým nosí.“*

VOSA OBEČNÁ (*VESPUŁA VULGARIS*)

Energie – příklad ochrany před přehřátím:

„Paní vosa **štíhlá** v pase, podle módy obléká se.
Puntíky? Pche..! Kdesi cosi, žlutočerný kostým nosí.“

Taxonomické zařazení:

třída: hmyz (*Insecta*)
řád : blanokřídlí (*Hymenoptera*)
podřád **štíhlopasí** (*Apocrita*)

VOSA OBEČNÁ (*VESPUŁA VULGARIS*)

Energie – příklad ochrany před přehřátím:

„Paní vosa **štíhlá** v pase, podle módy obléká se.
Puntíky? Pche..! Kdesi cosi, žlutočerný kostým nosí.“

Taxonomické zařazení:

třída: hmyz (*Insecta*)

řád : blanokřídlí (*Hymenoptera*)

Podřád **štíhlopasí** (*Apocrita*)

Stopka mezi hrudí a zadečkem (*petiolus*)

- Vzniká přeměnou 1. až 3. zadečkového článku

VOSA OBEČNÁ (*VESPUŁA VULGARIS*)

Energie – příklad ochrany před přehřátím:

„Paní vosa **štíhlá** v pase, podle módy obléká se.
Puntíky? Pche..! Kdesi cosi, žlutočerný kostým nosí.“

Taxonomické zařazení:

třída: hmyz (*Insecta*)

řád : blanokřídílí (*Hymenoptera*)

Podřád **štíhlopasí** (*Apocrita*)

Stopka mezi hrudí a zadečkem (*petiolus*)

- Vzniká přeměnou 1. až 3. zadečkového článku

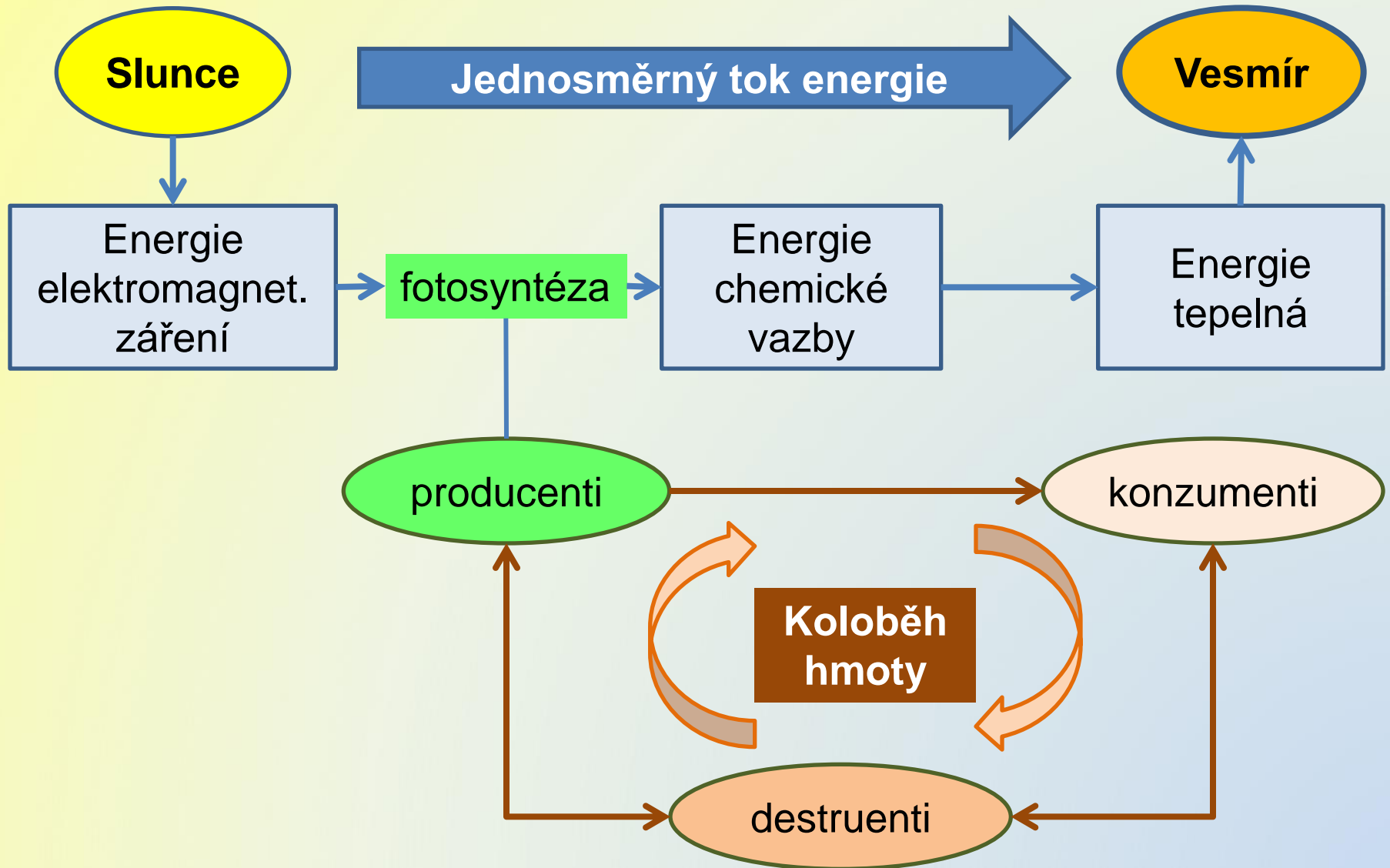
- **Brání přehřátí** tělních orgánů teplem,
které vzniká činností křídelní svaloviny

Základní ekologické principy

D. Koloběh hmoty

Tok energie a koloběh hmoty

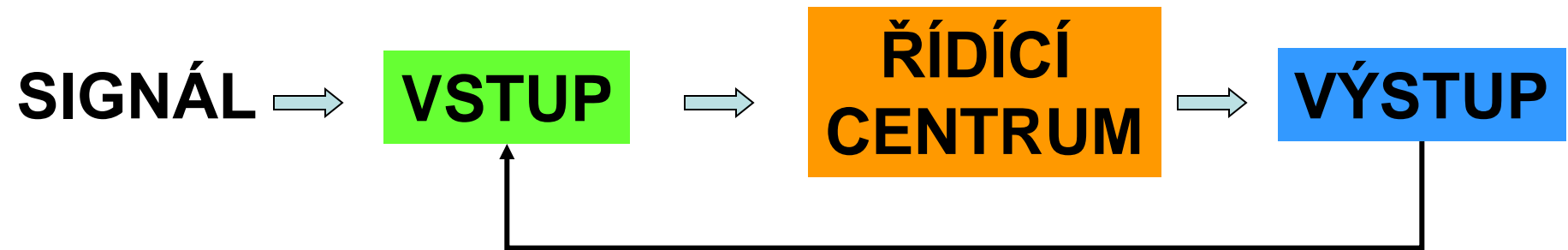

Základní ekologické principy

E. Řízení systému

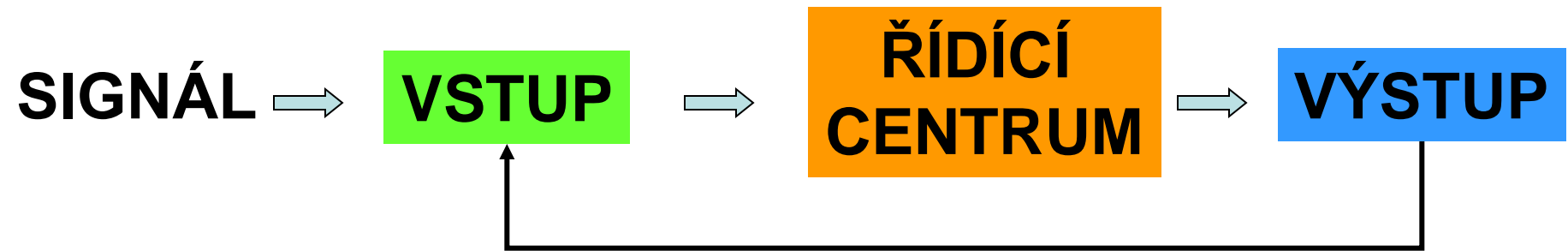
Řízení na principu zpětné vazby

ZPĚTNÁ VAZBA

= způsob řízení, kdy informace o stavu na výstupu se vrací na vstup

ZPĚTNÁ VAZBA

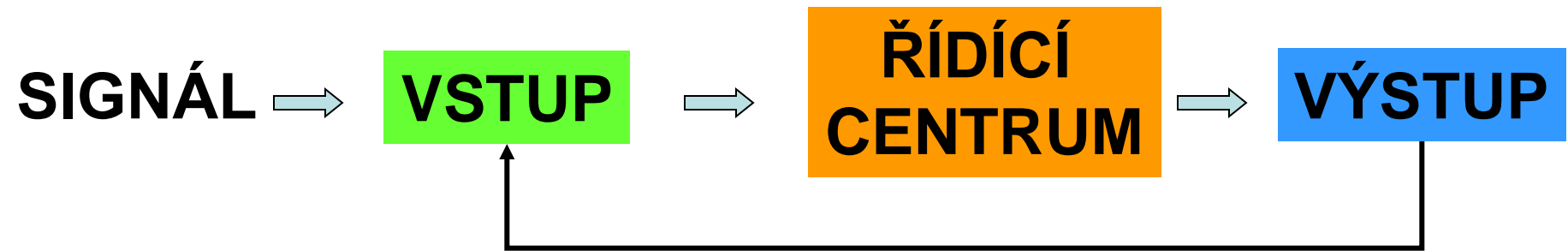

= způsob řízení, kdy informace o stavu na výstupu se vrací na vstup

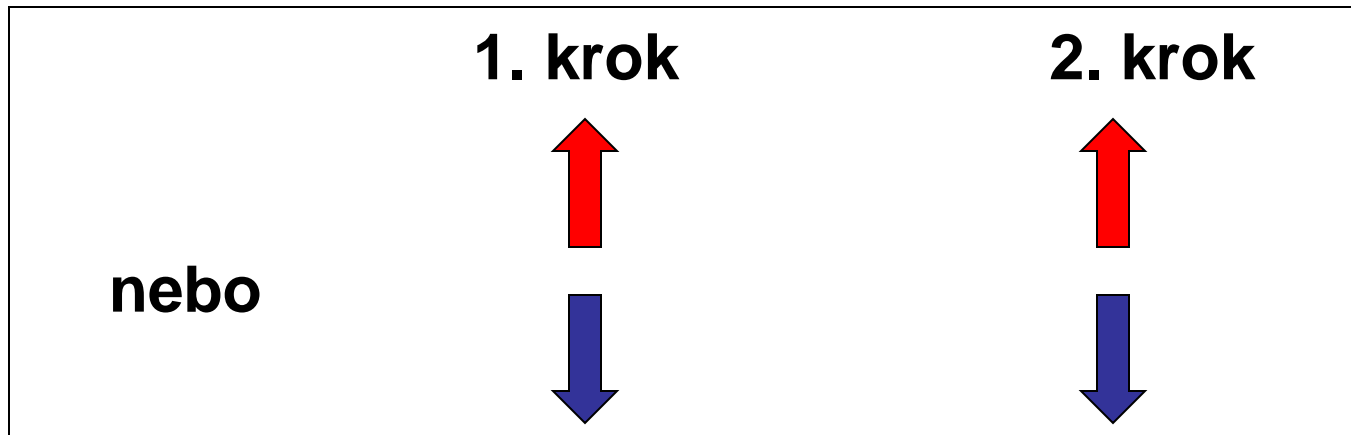
- dva typy zpětné vazby: pozitivní a negativní

***Pozitivní
zpětná vazba***

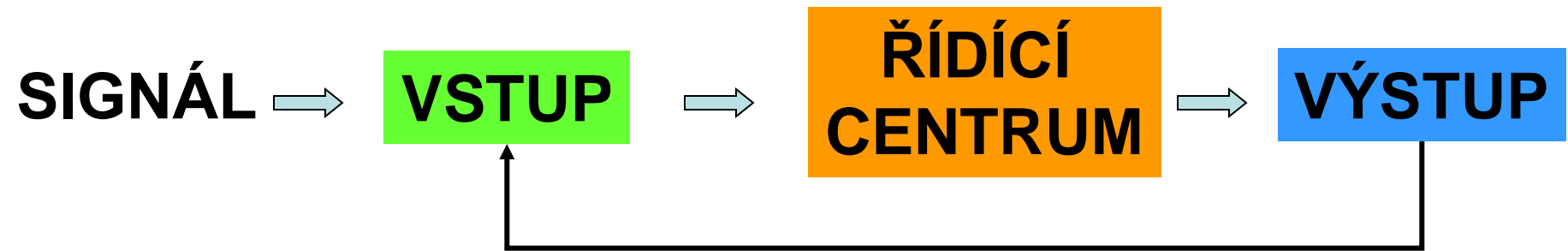
POZITIVNÍ ZPĚTNÁ VAZBA

= způsob řízení, kdy regulace ve druhém kroku probíhá ve **stejném** směru jako v prvním kroku

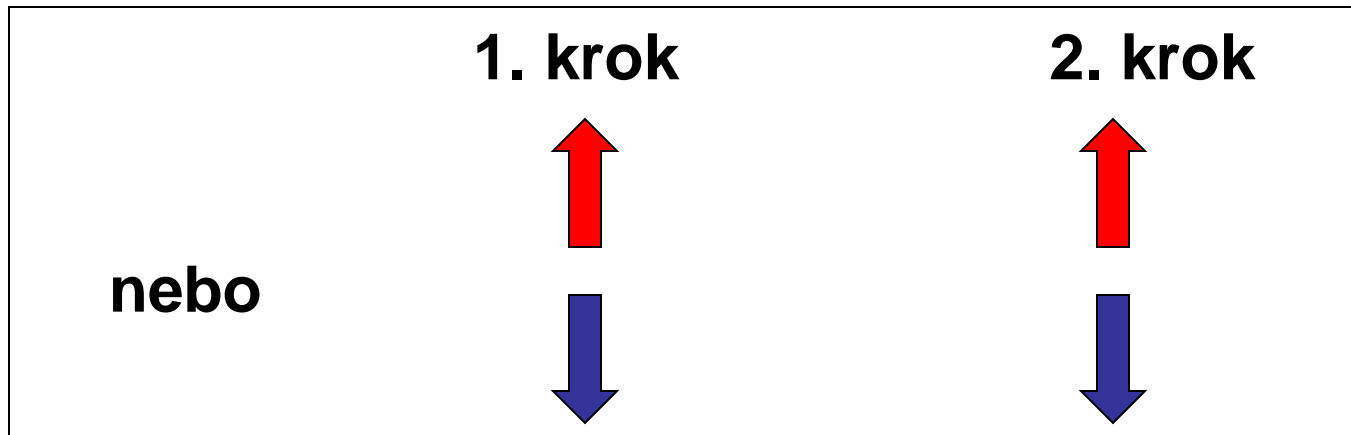
POZITIVNÍ ZPĚTNÁ VAZBA

= způsob řízení, kdy regulace ve druhém kroku probíhá ve **stejném** směru jako v prvním kroku

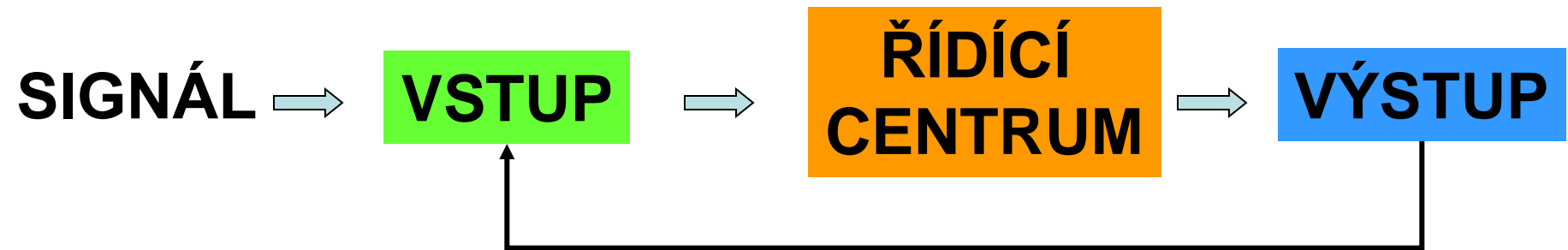
- vede ke stálému růstu, nebo poklesu

- z dlouhodobého hlediska – nestabilní systém

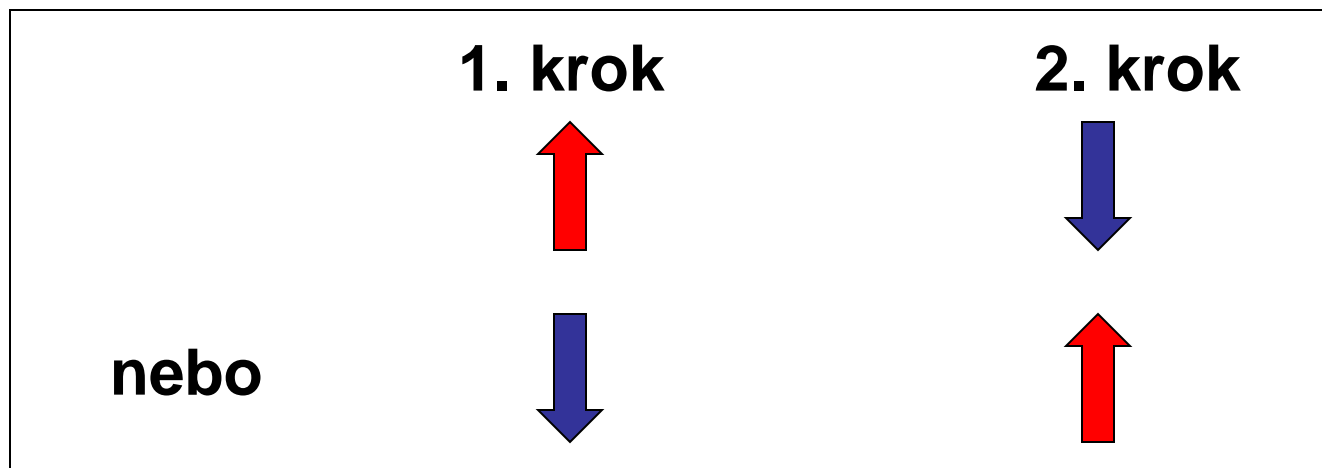

***Negativní
zpětná vazba***

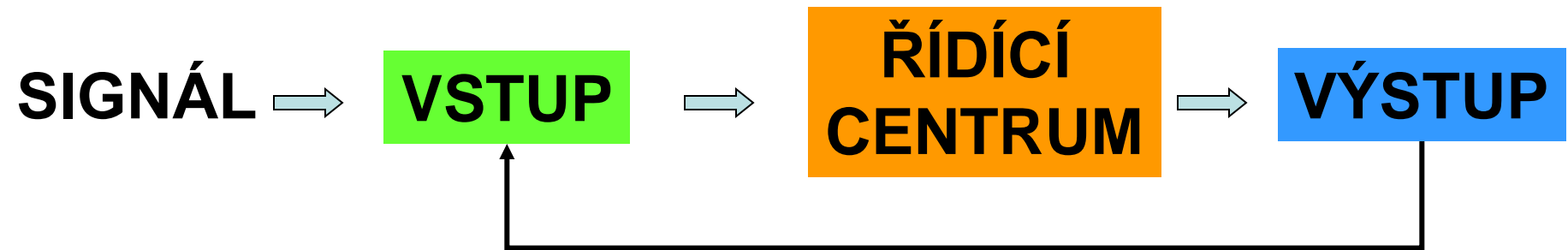
NEGATIVNÍ ZPĚTNÁ VAZBA

= způsob řízení, kdy regulace ve druhém kroku probíhá v **opačném** směru než v prvním kroku

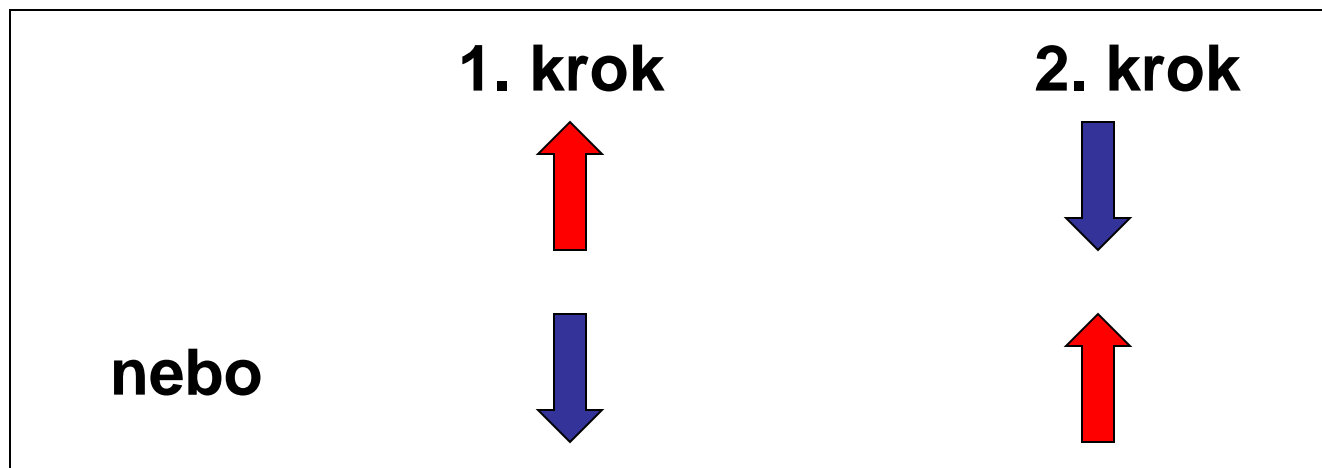

NEGATIVNÍ ZPĚTNÁ VAZBA

= způsob řízení, kdy regulace ve druhém kroku probíhá v **opačném** směru než v prvním kroku

- vede k rovnováze, zajišťuje stabilitu

Základní ekologické principy

F. Vývoj systému

Vývoj

= určitým směrem orientovaná zákonitá změna

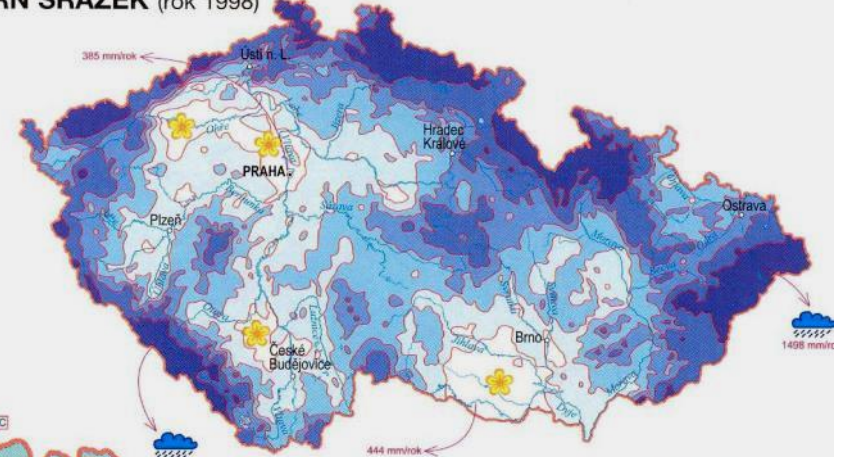
- **je charakteristický pro všechny živé soustavy**
- **3 základní typy:**
 - **ONTOGENEZE – vývoj jedince**
 - **FYLOGENEZE – vývoj druhu a vyšších jednotek**
 - **SUKCESE – vývoj ekosystému**

SUKCESE

- Sukcese = vývoj ekosystémů
- nesezónní, zákonité, plynulé střídání společenstev na určitém místě, které vede k předvídatelným stavům pro dané podmínky
- Zjednodušeně:
za stejných abiotických podmínek, bez zásahů člověka, dospěje vývoj ekosystému vždy do stejného konečného stádia

KLIMA

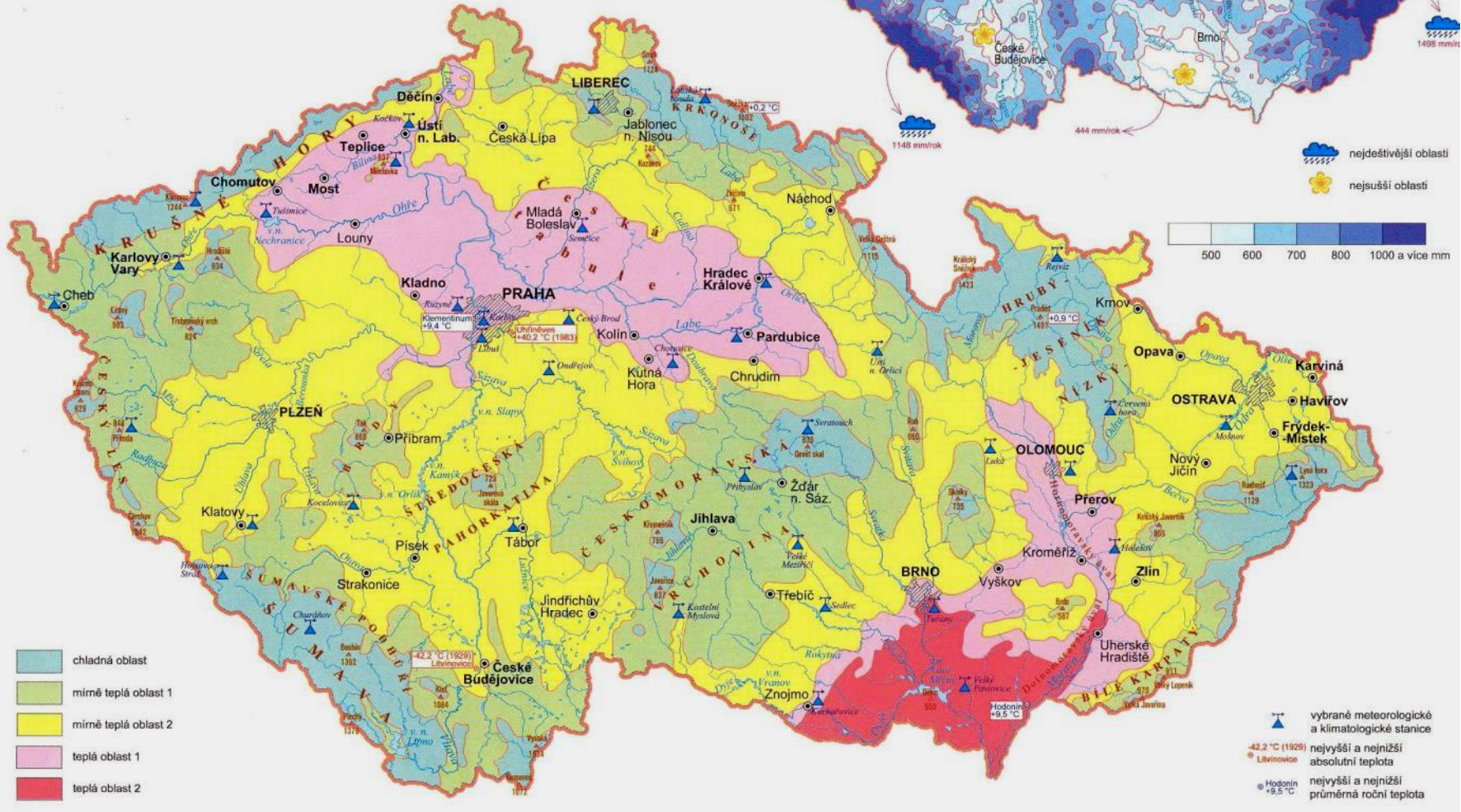
ROČNÍ ÚHRN SRAŽEK (rok 1998)

☁️ nejdeštěvější oblasti
 🌻 nejsušší oblasti

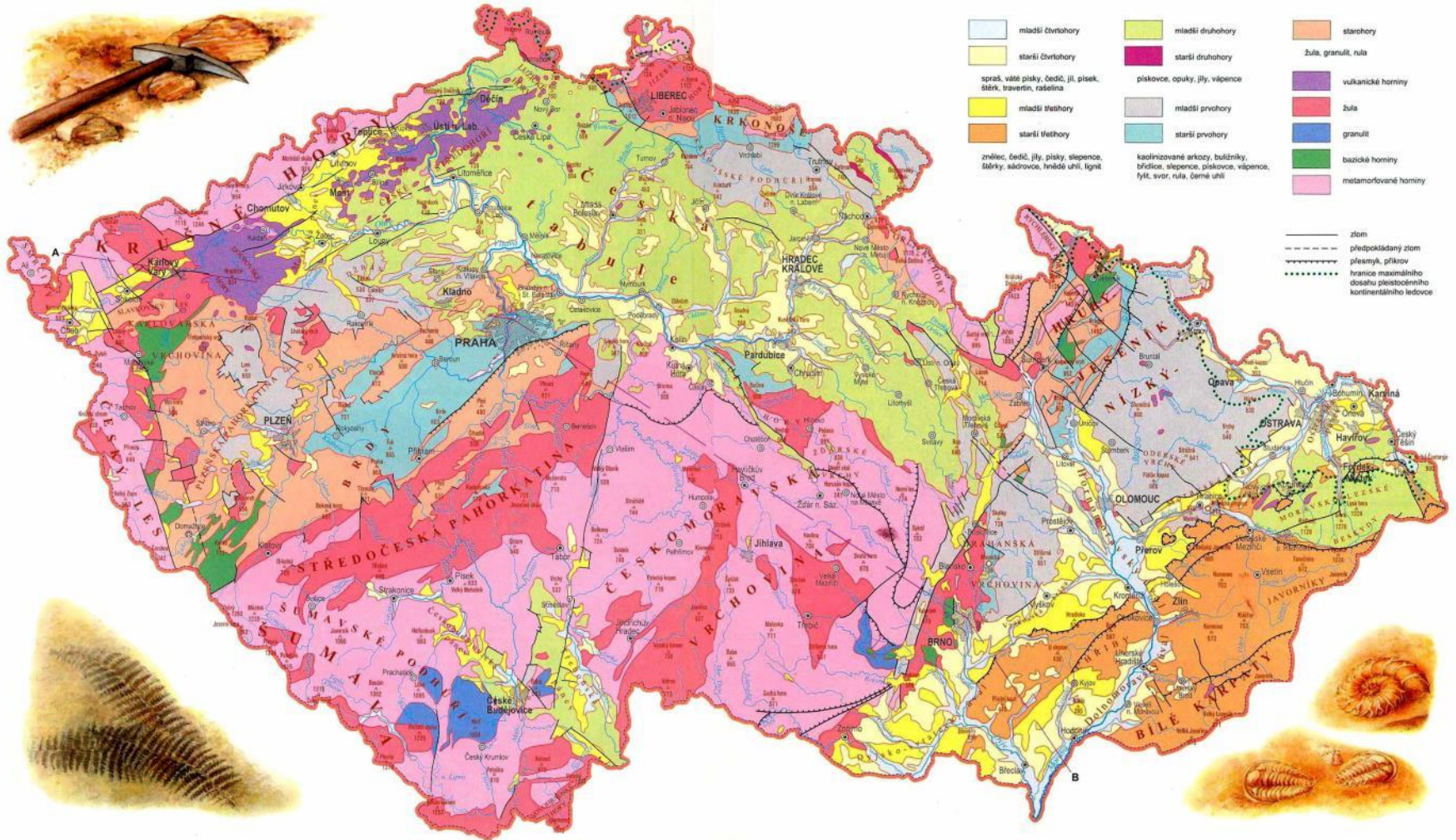
klimatické charakteristiky	Podnebná oblast				
	chladná	mírně teplá		teplá	
počet letních dnů	0 - 30	30 - 40	40 - 50	50 - 60	60 - 70
počet mrazových dnů	140 - 180	110 - 160	110 - 130	100 - 110	90 - 100
průměrná teplota v lednu (°C)	-8 až -3	-5 až -3	-4 až -2	-3 až -2	-3 až -1
průměrná teplota v červenci (°C)	10 - 16	16 - 17	17 - 18	18 - 19	19 - 20
srážky ve vegetačním období (v mm)	500 - 1000	350 - 500	350 - 450	350 - 400	300 - 350
srážky v zimním období (v mm)	300 - 700	300 - 250	200 - 300	200 - 300	200 - 300
počet dnů se sněhovou pokrývkou	100 - 200	60 - 100	50 - 70	40 - 50	pod 50

☁️ chladná oblast
 🌿 mírně teplá oblast 1
 🌻 mírně teplá oblast 2
 🌸 teplá oblast 1
 🔴 teplá oblast 2

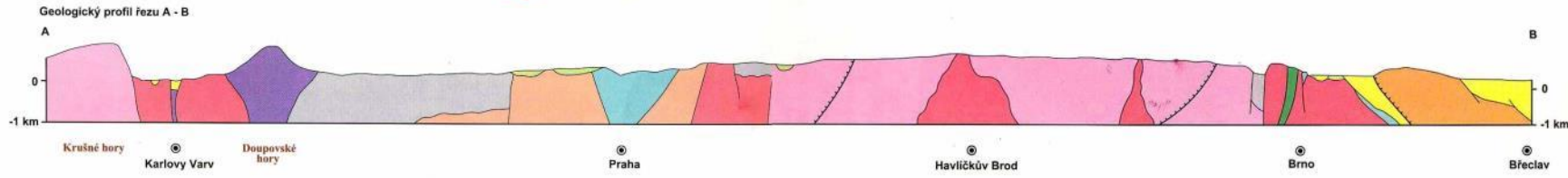
▲ vybrané meteorologické a klimatologické stanice
 ○ nejvyšší a nejnižší absolutní teplota
 ● nejvyšší a nejnižší průměrná roční teplota

GEOLOGIE

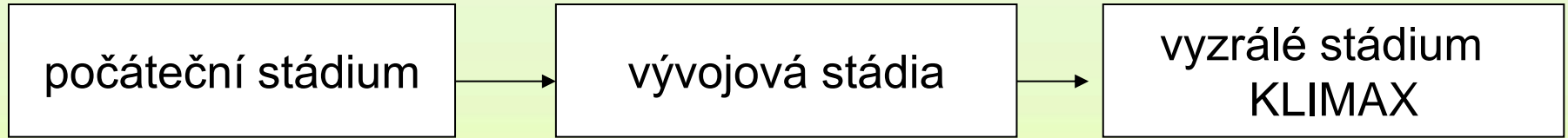
mladší čtvrtohory	mladší druhohory	starohory
starší čtvrtohory	starší druhohory	žula, granit, rula
spraš, vápné písky, čedič, jíh, písk, štěrky, travertín, rabelína	pískovce, opuky, jíly, vápence	vulkanické horniny
mladší třetihory	mladší prvohory	žula
starší třetihory	starší prvohory	granit
žnázek, čedič, jíly, písk, slepence, štěrky: sádkovce, hnědé uhlí, lignit	kaolinizované arkózy, bulžňníky, břidlice, slepence, pískovce, vápence, fylit, svor, rula, čeme uhlí	bazické horniny
		metamorfované horniny

- zlom
- předpokládaný zlom
- plesmy, příkrov
- hranice maximálního dosahu pleistocénního kontinentálního ledovce

SEKUNDÁRNÍ SUKCESE

☐ Stádia sukcese:

Příklad – pole ponechané ladem – nebo obnažená půda sekundární sukcese – z živého substrátu (půdy)

SEKUNDÁRNÍ SUKCESE

Úhor ----- plevel

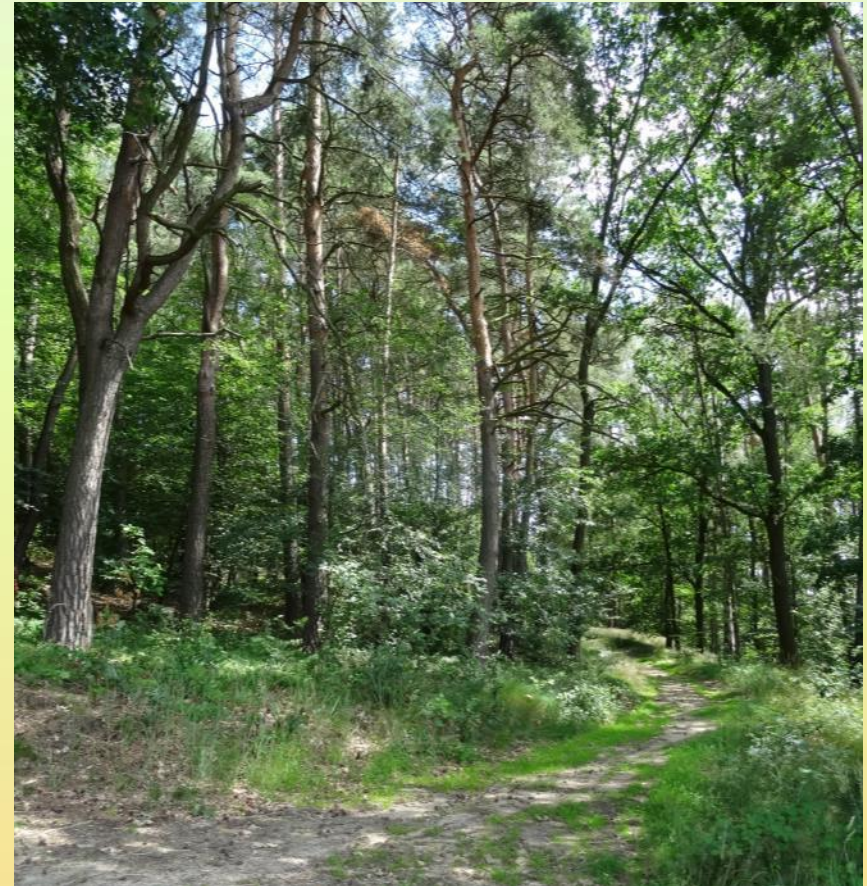
SEKUNDÁRNÍ SUKCESE

Úhor ----- plevelle ----- trávy

SEKUNDÁRNÍ SUKCESE

Úhor ----- plevele ----- trávy --- keře ----- les

Konec první části.